

WYKORZYSTANIE OPOWIADAŃ W EDUKACJI I INTEGRACJI MIĘDZYPOKOLENIOWEJ – APLIKACJA DOROBKU MYŚLI I PRAKTYKI PEDAGOGICZNEJ BŁ. EDMUNDA BOJANOWSKIEGO (1814-1871)

USING STORIES IN EDUCATION AND INTERGENERATIONAL INTEGRATION – APPLICATION OF THE ACHIEVEMENTS OF BLESSED EDMUND BOJANOWSKI'S THOUGHT AND PEDAGOGICAL PRACTICE (1814-1871)

Lidia Pietruszka^{1(A,B,C,D,E,F,G)}

¹Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska
The John Paul Catholic University of Lublin, Poland

Pietruszka, L. (2020). Wykorzystanie opowiadań w edukacji i integracji międzypokoleniowej – aplikacja dorobku myśli i praktyki pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego (1814-1871)/ Using stories in education and intergenerational integration – application of the achievements of blessed Edmund Bojanowski's thought and pedagogical practice (1814-1871). *Rozprawy Społeczne/ Social Dissertations*, 14(2), 14-26. <https://doi.org/10.29316/rs/124414>

Wkład autorów/
Authors' contribution:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Streszczenie

Myśl i praktyka pedagogiczna Edmunda Bojanowskiego doskonale wpisują się w proces współczesnego wychowania dzieci. Celem artykułu jest próba ukazania sposobu włączenia tegoż niezwykłego bogactwa dorobku w praktykę edukacyjną. Realizacja założonego celu oraz odpowiedź na sformułowane pytania problemowe ujęta jest w procesie wywodu, na który składa się wprowadzenie w zagadnienie poprzez analizę metody wychowawczej Bojanowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia i potencjału opowiadań.

Podjęte analizy, odsłaniają z jednej strony niebywałą aktualność myśli pedagogicznej Edmunda Bojanowskiego, z drugiej - rozległe możliwości wykorzystania jej we współczesnej praktyce edukacyjnej.

Materiał i metody. Zastosowano metodę analizy literatury oraz selekcji treści w celu uzyskania syntezy omawianych zagadnień.

Wyniki. Wyniki analiz odsłaniają z jednej strony niebywałą aktualność myśli pedagogicznej Edmunda Bojanowskiego, z drugiej - rozległe możliwości wykorzystania jej we współczesnej praktyce edukacyjnej.

Wnioski. Rzeczywistość edukacyjna odsłania potrzebę wskazywania takich wychowawców i nauczycieli, którzy byłiby prawdziwymi mistrzami i nośnikami autentycznych wartości – jednym z nich jest bł. Edmund Bojanowski.

Słowa kluczowe: wiedza, postawy, wartości, opowiadania, myśl pedagogiczna Edmunda Bojanowskiego

Summary

Edmund Bojanowski's thought and pedagogical practice perfectly fit into the process of modern upbringing of children. The aim of the article is to indicate the possibility of using the extraordinary wealth of Bojanowski's achievements and the way to incorporate them in contemporary educational practice.

The implementation of the assumed goal is included in the process of argumentation which consists of an introduction to the problem by analysing the educational method of Bojanowski and specifying the significance of stories against its background.

Material and methods. The method of literature analysis and content selection was used to obtain a synthesis of the discussed issues.

Results. The undertaken analyses reveal the incredible topicality of the pedagogical thought of Edmund Bojanowski and extensive opportunities to use it in contemporary educational practice.

Conclusions. Educational reality reveals the need to identify educators and teachers who would be true masters, carriers of authentic values. One of them is Bojanowski.

Keywords: knowledge, attitudes, values, Stories, pedagogical thought of Edmund Bojanowski

Tabele/Tables: 1

Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 18

Otrzymano/Submitted:
25.05.2020

Zaakceptowano/Accepted:
22.06.2020

Adres korespondencyjny: Lidia Pietruszka, e-mail: lidiapietruska@wp.pl, ul. Piaskowa 3B/15 Puławy 24-100, <http://orcid.org/0000-0002-1126-2749>

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Lidia Pietruszka

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Troska o rzetelne, integralne wychowanie młodego pokolenia staje się obecnie kluczowym zadaniem wielu środowisk. Współczesne uwarunkowania kulturowe i społeczne domagają się niejako podjęcia szczególnych starań w poszukiwaniu skutecznych sposobów wychowania. Rzeczywistość edukacyjna odsłania także potrzebę wskazywania takich wychowawców i nauczycieli, którzy byłiby prawdziwymi mistrzami, nośnikami autentycznych wartości i chrześcijańskich zasad moralnych. W polskiej historii wychowania możemy znaleźć wielu godnych naśladowania wychowawców. Jednym z nich jest błogosławiony Edmund Bojanowski, wybitny społecznik, myśliciel, założyciel Zgromadzenia Zakonnego Sióstr Służebniczek. Jako autentyczny wzór pedagoga, troszczył się o wychowywanie dzieci w niepowtarzalnym stylu, mając świadomość, że wszelkie wychowawcze i społeczne starania o dobro każdego człowieka i każdej wspólnoty należy rozpocząć przede wszystkim od dziecka - „od dzieci trzeba zacząć odrodzenia ludzkości. Od wstępu zaczniemy, a postęp się znajdzie” (Gigilewicz, Opiela, 2016, s. 26).

Celem artykułu jest wskazanie możliwości wykorzystania niezwykle bogactwa dorobku oraz sposobu włączenia go we współczesną praktykę edukacyjną, w sposób szczególnie zainteresowanie wykorzystaniem opowiadań zarówno w edukacji realizowanej w przedszkolach i szkołach jak i wykorzystanie ich roli w kontekście rozwoju relacji społecznych. Współczesna rodzina, jako podstawowe środowisko stanowi pierwowzór ich budowania. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że znajduje się ona pod wpływem rozległych przemian kulturowych i społecznych, borykając się tym samym z wieloma zagrożeniami, które pozostawiają swoje ślady w sposobie jej funkcjonowania, sprawiając jednocześnie, iż często doświadcza dysfunkcyjności. Istnieje, więc ogromna potrzeba wsparcia społecznego oraz pomocy rodzinie, chociażby poprzez troskę o właściwe relacje między poszczególnymi osobami. Uwzględniając, zatem aktualne uwarunkowania społeczno-kulturowe, które sprawiają, że dzieci i młodzież często stają zdezorientowane wobec społeczeństwa, wobec określonych standardów myślenia i zachowania, zadanie zacieśniania więzi międzypokoleniowych oraz troski o podstawową grupę społeczną, jaką jest rodzina wydaje się nabierać szczególnego znaczenia.

Edmunda Bojanowskiego metoda wychowawcza

Wychowanie, jako jeden z rodzajów działalności ludzkiej charakteryzowane jest, jako świadoma i celowa działalność człowieka. W procesie tym, wychowawca podejmuje działania na rzecz doprowadzenia do trwałych zmian w postawie wychowanka, wprowadzając w świadomy sposób pewne treści do opanowania, wspiera i oddziałuje z myślą o konkretnym celu (Nowak, 1995). To twórczość o przedmiocie najbardziej osobowym (Rynio,

Caring for reliable, integral upbringing of the young generation is now becoming a key task of many environments. Contemporary cultural and social conditions require that special efforts be made to search for effective ways of education. Our educational reality also reveals the need for identifying such educators and teachers who would be true masters, carriers of authentic values and Christian moral principles. In the history of Polish education, we can find many educators worth imitating. One of them is Blessed Edmund Bojanowski, an outstanding social activist, thinker, founder of the Religious Congregation of the Sisters Servants. As an authentic model of an educator, he took care of bringing up children in a unique style, being aware that all educational and social efforts for the good of every human being and every community should begin primarily with a child - „with children, we must begin the rebirth of humanity. We will start with the introduction, and we will find progress” (Gigilewicz, Opiela, 2016, p. 26).

The aim of the article is to indicate the possibility of using the remarkable wealth of achievements and how to include them in contemporary educational practice, in particular interest in the use of short stories both in education carried out in kindergartens and schools, and to highlight their role in the context of the development of social relations. The modern family as the basic environment is the prototype of establishing them. It is not without significance that it is under the influence of extensive cultural and social transformations, thus struggling with many threats that leave their traces in the way it functions, and at the same time often experiencing dysfunction. Therefore, there is a great need for social support and family help, for example by caring for proper relations between individuals. Taking into account, therefore, the current socio-cultural conditions which make children and adolescents often confused towards society, towards certain standards of thinking and behavior, the task of strengthening intergenerational ties and caring for the basic social group, which is the family, seems to take on special importance.

Edmund Bojanowski's educational method

Upbringing, as one of the types of human activity, is characterized as a conscious and purposeful human activity. In this process, the educator takes steps to bring about permanent changes in the pupil's attitude, consciously introducing certain contents to be mastered, supports and interacts with a specific goal in mind (Nowak, 1995). It is a creative activity with the most personal subject (Rynio, 1999) and means „any deliberate influence

1999) oznacza „wszelkie celowe oddziaływanie ludzi dojrzałych (wychowawców) przede wszystkim na dzieci i młodzież (wychowanków), aby w nich kształtować określone pojęcia, uczucia, postawy, dążenia” (Kunowski, 1981, s. 15). Wszystko to opiera się zaś w znacznym stopniu na talencie wychowawcy oraz jego umiejętnościach.

Propozycje Edmunda Bojanowskiego skierowane bezpośrednio czy też pośrednio do wychowawców, całkowicie wpisują się w proces współczesnego wychowania dzieci. O ich specyfice świadczy natomiast swoista metoda wychowawcza. By przybliżyć jej wyjątkowość należy w pierwszej kolejności odwołać się do ogólnego rozumienia metody wychowania, definiowanej, jako „systematycznie stosowany sposób postępowania wychowawcy zmierzający do wywołania u wychowanków takiej działalności (aktywności) własnej, jaka jest w stanie doprowadzić do pożądanych zmian w ich osobowości” (Okoń, 2004, s. 245). Należy, zatem przyjąć, że dobór sposobów postępowania zależy od celu, ideału wychowawczego i warunków, w jakich dokonuje się proces wychowawczy.

W działalności pedagogicznej dobrze znane są różnorodne klasyfikacje metod wychowania, będące niejako odpowiedzią na konkretną działalność wychowawczą. Wymieniamy wśród nich (Nowak, 2008):

1. Metody bezpośrednie – polegają na takim postępowaniu wychowawczym, w którym wychowawca działa sam, bezpośrednio w zaistniałej sytuacji. Takich efektów (natychmiastowych) oczekuje się w wyniku zastosowania nagradzania i karania. Grupa metod związanych z bezpośrednim działaniem wychowawcy oraz jego relacją z wychowankiem jest źródłem stanów emocjonalnych wychowanka, co nadaje im szczególną skuteczność. Ich zaletą jest sterowalność – dają się łatwo zastosować do pojedynczych wychowanków, wadą natomiast to, że regulują postępowanie człowieka jedynie powierzchownie (raczej informują wychowanka o tym, czego oczekuje od niego wychowawca).
2. Metody pośrednie – te oddziaływania, które w swoim zamierzeniu dotyczą wychowanka, ale docierają do niego drogą okrężną, nie bezpośrednio. Mamy tu do czynienia z działaniami skierowanymi na grupę społeczną lub zespół wychowawczy. To m. in. metody wpływu społecznego, których zadaniem jest kształtowanie dynamiki zespołu tak, by dziecko zaprobowało wszelkie poczynania zespołowe.
3. Metody informacyjno-perswazyjne – należą do metod pośrednich. Oparte są na komunikatach językowych, wymagają szczególnych umiejętności wychowawcy – zarazem doświadczenia oraz intuicji pedagogicznej. Stosując te metody wychowawca nie może poprzestać na moralizatorstwie, czy działać zbyt impulsywnie.

of mature people (educators), primarily on children and adolescents (pupils), in order to shape specific concepts, feelings, attitudes, and aspirations in them” (Kunowski, 1981, p. 15). All this is largely based on the educator’s talent and skills.

Edmund Bojanowski’s proposals, addressed directly or indirectly to educators, completely fit into the process of contemporary children’s upbringing. Their specificity is proved by a specific educational method. In order to bring its uniqueness closer, one should first refer to the general understanding of the method of education, defined as „a systematically used method of upbringing by an educator aimed at making the pupils perform their own activity (activity) that is able to lead to the desired changes in their personality” (Okoń, 2004, p. 245). It should therefore be assumed that the choice of methods of conduct depends on the goal, educational ideal and the conditions in which the educational process takes place.

In pedagogical activity, various classifications of educational methods are well known, being, in a way, a response to specific educational activities. We can list the following among them (Nowak, 2008):

1. Direct methods – based on the educational procedure in which the educator acts alone, directly in the situation that has arisen. Such (immediate) effects are expected from the application of reward and punishment. A group of methods related to the direct activity of the educator and his relationship with the student is the source of the student’s emotional states, which makes them particularly effective. Their advantage is controllability - they can be easily applied to individual students, while the disadvantage is that they regulate human behavior only superficially (they rather inform the student about what the educator expects from him/her).
2. Indirect methods - those interactions that are intended to affect the student, but reach him in a roundabout way, not directly. We are dealing here with activities aimed at a social group or educational team. This includes methods of social influence; whose task is to shape the dynamics of the team so that the child approves of all team activities.
3. Information and persuasion methods - belong to indirect methods. They are based on linguistic messages; they require specific skills of the educator - both experience and pedagogical intuition. Using such methods, the educator cannot stop at moralizing or act too impulsively.
4. Modeling-patterning methods - they result from the natural human tendency to imitate other people with recognition and authority. If the the educator’s behavior is a model to follow in various situations, and his/her personality can help the student build his/

4. Metody modelowania-wzorowania - wynikają one z naturalnej skłonności człowieka do naśladowania innych osób mających uznanie i autorytet. Jeżeli postępowanie wychowawcy stanowi w różnych sytuacjach wzór do naśladowania, a jego osobowość może pomóc wychowankowi w zbudowaniu swojego modelu życia to wpływ tego przykładu może być znaczący w pracy opiekuńczo-wychowawczej. Metody te mogą stanowić także zagrożenie - wieść do ukształtowania postaw i zachowań niezgodnych z tymi, jakie są przyjęte i akceptowane przez społeczeństwo.
5. Metody stosujące indukcję i dedukcję - umożliwiają wychowawcy największą inwencję w zakresie oddziaływań. Sam wychowanek, jako podmiot, ma możliwość wnioskowania przez indukcję i dedukcję. Budzi się w nim w ten sposób refleksyjność, potrzeba namysłu i przemyśleń, zachęta do samodzielnego rozwiązywania problemów.
6. Ewaluacja - ta ciekawa i coraz bardziej znacząca metoda wychowania służy kształtowaniu u wychowanka umiejętności samooceny i samokontroli, np. poprzez wyrażenie w formie pisemnej swojej opinii o własnym rozwoju osobowym.

W doborze metod opiekun-wychowawca kieruje się przede wszystkim wiekiem i możliwościami rozwojowymi dzieci. Bojanowski, przez wiele lat dążył do stworzenia własnej koncepcji wychowawczej. Wydaje się, na podstawie zaprezentowanych analiz, iż może ona stanowić przykład swoistej metody, podkreślającej konieczność integralnego wpływu wychowawczego. Bojanowski przestrzega przed oddzielaniem sfery duchowej od życia codziennego i związanych z nim doświadczeń; wychowania religijnego, moralnego, od wychowania fizycznego, intelektualnego, społecznego i kulturowego (Opieła, Kaput, Piekarczyk, Kornobis, Zymróż, Chudzik, 2015). O specyfice procesu wychowawczego świadczy przede wszystkim wymieniane na pierwszym miejscu wychowanie religijne. Zajmowało ono najważniejsze miejsce w pedagogice Bojanowskiego, której celem było ukształtowanie dziecka na Boży obraz i podobieństwo (Smoll, 1991). W pedagogice tej wychowanie bez religii nie miałoby sensu, gdyż ta jawi się, jako „fundament, na którym kształtuje się cała osobowość człowieka” (Klimek, 2007, s. 241). Pominiecie zaś w procesie wychowawczym tych podwalin znacząco „okaleczyłoby jego człowieczeństwo” (Klimek, 2007, s. 241).

W swoich propozycjach wychowawczych Bojanowski wskazywał wychowawcom kierunki edukacyjne, u których podstaw stały natura, religia i historia. W umiejętny sposób w Biblii, historii i literaturze odnajduje on zasady i wzory osobowe, tak ważne w wychowaniu. Wszystko zaś łączy z rytmem otaczającego świata (Opieła i in., 2015), harmonią istniejącą w świecie przyrody.

her life model, the influence of this example may be significant in the care and educational work. Such methods can also pose a threat - a message for the formation of attitudes and behaviors that are inconsistent with those assumed and accepted by the society.

5. Methods using induction and deduction - enable the educator to be most inventive in terms of interactions. The student himself/herself, as the subject, has the possibility of making inferences through induction and deduction. In this way, it awakens reflexivity in him/her, the need for reflection, encouragement to solve problems on his/her own.
6. Evaluation - this interesting and more and more significant method of upbringing serves to shape the student's self-assessment and self-control skills, e.g. by expressing in writing their opinion about their own personal development.

When selecting methods, the educator is guided primarily by the age and developmental abilities of children. Bojanowski, for many years, tried to create his own educational concept. It seems, based on the presented analyzes, that it can be an example of a specific method emphasizing the need for an integral educational influence. Bojanowski warns against separating the spiritual sphere from everyday life and related experiences; religious, moral, physical, intellectual, social and cultural education (Opieła, Kaput, Piekarczyk, Kornobis, Zymróż, Chudzik, 2015). The specificity of the educational process is demonstrated primarily by the religious education mentioned in the first place. It occupied the most important place in Bojanowski's pedagogy, the aim of which was to shape the child in God's image and likeness (Smoll, 1991). In this pedagogy, education without religion would make no sense, because it appears as „the foundation on which the entire personality of man is shaped” (Klimek, 2007, p. 241). Omitting the foundations in the educational process would significantly „cripple their humanity” (Klimek, 2007, p. 241).

In his educational proposals, Bojanowski showed his educators educational directions based on nature, religion and history. He skillfully finds the principles and personal models so important in upbringing in the Bible, history and literature. He connects everything with the rhythm of the surrounding world (Opieła et al., 2015), the harmony existing in the natural world.

The educator's love to a student, the source of his pedagogical commitment was primarily the fundamental dimension of his thoughts. He understood love especially as the ability to establish an authentic relationship with pupils, noticing their needs, sorrows and joys, creating relationships imbued with the warmth of Christian love. He recognized that only the work that comes from love can be effective and bring the expected results. In

Fundamentalnym wymiarem jego myśli była przede wszystkim miłość wychowawcy do wychowanka, stanowiąca źródło jego zaangażowania pedagogicznego. Miłość rozumiał szczególnie, jako umiejętność nawiązywania autentycznej relacji z wychowankami, dostrzeganie ich potrzeb, smutków i radości, tworzenie relacji przepojonych ciepłem miłości chrześcijańskiej. Uznawał, że tylko ta praca, która wypływa z miłości, może być skuteczna, przynosić oczekiwane efekty. W wychowaniu szczególne znaczenie przypisywał, zatem miłości, ale nie tylko tej do dziecka, ale i do Pana Boga. W tej kwestii Bojanowski polecał: „Niech wielkiej pilności i pracy dołożą, usilnie starając się, aby w młodziutkie umysły prawdziwe a gruntowane poznanie Chrystusa i gorącą a skuteczną miłość Jego głęboko wkorzenić” (Smoll, 1991, s. 26). W swoich propozycjach edukacyjnych bardzo często odwołuje się do ideału życia rodzinnego, szczególnie roli kobiety, jako matki i wychowawczyni (Opiela i in., 2015). Pisał także, iż „wychowanie dzieci (...) jest ciągłym naśladowaniem Świętej Rodziny. Całej pierwszej młodości dziecięcia stawia za wzór jedyny: Dzieciątko Jezus” (Fąka, 1988, s. 43).

Obok wychowania religijnego, istotnym „zadaniem pierwotnego wychowania nie jest żadna szkolna nauka, tylko nauka życia” (Gigilewicz, Opiela, 2016, s. 616). By dzieci nie czuły się nią znużone, ubogacano ją m.in. piosenkami, swoistym elementem były także przysłówka, słuchanie biblijnych opowieści, czy tych opracowanych przez samego Bojanowskiego, w których uczył, „kto obmawia nieobecnego, to jakby bił umarłego” (Fąka, 1988, s. 119).

Edmund Bojanowski szczególną rolę przypisywał wychowawcy, – jako osoby charakteryzującej się pasją wychowawczą i wolą przyczynienia się do integralnego rozwoju wychowanka, a nie tylko posiadającej przygotowanie pedagogiczne. W opracowanym programie pracy wychowawczej realizowano cele społeczne, profilaktyczne, opiekuńcze i wychowawcze będące ściśle ze sobą powiązane. Istotną rolą wychowawcy było w związku z tym kształtowanie w dzieciach charakteru narodowego i patriotycznego. „Przy formacji wychowawców Bojanowski zwracał uwagę, aby w życiu dzielili się z wychowankami spontanicznym entuzjazmem, codziennym poświęceniem, radością, stałą obecnością pośród dzieci, poznawaniem ich środowiska, świata psychologicznego i społecznego” (Wierzbicki, Mathsulewicz, 2017, s. 112-113). Podkreślał, że ważnym zadaniem wychowawcy jest opieka nad dziećmi we wczesnej edukacji, zgodnie z zasadą: im młodsze dzieci tym więcej zabaw, a następnie coraz więcej zajęć praktycznych i dydaktycznych. Wychowywanie małych dzieci stanowiło fundament życia, na którym opierało się późniejsze wychowanie i kształcenie. W związku z tym przykład wychowawcy stawał się zasadniczą metodą wychowawczą stosowaną w różnych okresach rozwoju dziecka. Kluczowym, zatem elementem osobowym i autory-

his upbringing, he attached special importance to love, not only to a child, but also to God. In this regard, Bojanowski recommended: „Let them do their utmost diligence and work, making every effort to ensure that a true and well-grounded knowledge of Christ and his ardent and effective love should be deeply rooted in young minds „ (Smoll, 1991, p. 26). In his educational proposals, he very often refers to the ideal of family life, especially the role of a woman as a mother and educator (Opiela et al., 2015). He also wrote that „bringing up children (...) is a constant imitation of the Holy Family. Throughout her first childhood, she sets as an example the only one: Baby Jesus „(Fąka, 1988, p. 43).

Apart from religious education, the „task of primary education is not any school education but learning life” is an important element (Gigilewicz, Opiela, 2016, p. 616). In order for children not to feel bored with it, it was enriched, among others, with songs, also proverbs, listening to biblical stories were specific elements, also those compiled by Bojanowski himself, in which he taught, „whoever slanders the absent is as if he/she were beating the dead” (Fąka, 1988, p. 119).

Edmund Bojanowski assigned a special role to the educator - as a person characterized by educational passion and the will to contribute to the integral development of the student, and not only having pedagogical preparation. In the developed educational work program, social, preventive, caring and educational goals were pursued, closely related to each other. Therefore, an important role of the educator was to shape a national and patriotic character in children. „During the formation of educators, Bojanowski made sure that in their lives they shared with their pupils spontaneous enthusiasm, daily dedication, joy, constant presence among children, getting to know their environment, the psychological and social world” (Wierzbicki, Mathsulewicz, 2017, pp. 112-113). He emphasized that it is an educator’s important task to look after children in early childhood education, in accordance with the principle: the younger the children, the more games, and then more and more practical and didactic activities. Raising young children was the foundation of the life on which subsequent upbringing and training was based. As a result, the example of an educator was becoming the main educational method used in various stages of a child’s development. The educator’s „adulthood”, his life wisdom and intellectual preparation were, therefore, the key personal element and authority. Thanks to that, he could deal with problems in life (pragmatic wisdom). They also became a kind of a determinant of the educator’s positive attitude towards people and the world, a sense of the meaning of life and inner peace (Opiela, 2016).

The legacy of Edmund Bojanowski (Gigilewicz, Opiela, 2016) is constantly a rich source of knowledge about upbringing, especially small children. It helps to identify the key pillars of the pedagogical

tetem była „dorosłość” wychowawcy, jego mądrość życiowa i przygotowanie intelektualne. Dzięki temu mógł on radzić sobie z problemami w życiu (mądrość pragmatyczna). Stawały się one także pewnego rodzaju wyznacznikiem pozytywnego stosunku wychowawcy do ludzi i świata, poczucia sensu życia i wewnętrznego spokoju (Opiela, 2016).

Spuścizna Edmunda Bojanowskiego (Gigilewicz, Opiela, 2016) jest nieustannie bogatym źródłem wiedzy dotyczącej wychowania, szczególnie dzieci małych. Pomaga określić kluczowe filary koncepcji pedagogicznej usytuowanej w wartościach chrześcijańskich. Bojanowski opracował metodykę nauczania i wychowania w ochronach, która obejmuje: uczestnictwo w obrzędach, praktyczne działania dzieci - „zatrudnienia”, sugestie, wskazówki, gotowe programy, a nawet spory zasób przykładowych powiastek, gier, zabaw i opowiadań kształtujących postawy i zachowania podopiecznych - „zbudowania” (Opiela, 2016). Zgodnie z nią, zadaniem wczesnej edukacji dzieci nie jest wdrażanie do typowej nauki szkolnej, ale przygotowanie do życia.

By dostosować metody i techniki wychowania do potrzeb i możliwości dzieci proponował wykorzystywanie różnorodnych metod wychowawczych, wśród których są gry i zabawy, obrzędy oraz opowiadania. Tym ostatnim poświęcono nieco więcej uwagi. Jak pisał Bojanowski: „wszelka nauka ma być opowiadana, a nie czytana” (Opiela, 2016, s. 22).

Opowiadanie jako metoda wychowawcza

Efekt procesu nauczania i wychowania zależy w dużej mierze od właściwej organizacji pracy nauczyciela, w tym między innymi doboru metod kształcenia. W zajęciach edukacyjnych, opiekuńczo-wychowawczych i integracyjnych powinny dominować takie metody nauczania, które pobudzają aktywność, kształcą umiejętność pracy w grupie oraz umożliwiają rozwijanie twórczego myślenia.

Wincenty Okoń (Okoń, 1987) zalicza opowiadanie - obok opisu, dyskusji czy wykładu - do metod asymilacji wiedzy. To metoda oparta na słowie. Jej istotą jest przedstawienie pewnych faktów, procesów, zawierających niewiele elementów do przyswojenia i zrozumienia. Cechą charakterystyczną jest żywe, obrazowe oraz sprzyjające koncentracji uwagi przedstawienie zdarzenia. Ponadto, opowiadanie kształtuje określone emocje. Sam temat zaś może odnosić się do biografii, wydarzeń - może mieć charakter fikcyjny bądź czerpany z literatury pięknej czy codzienności.

Metoda opowiadania wbrew pozorom nie może zostać zaliczona do łatwych w realizacji. Opiekun-wychowawca powinien, bowiem posiadać nie tylko solidnie podbudowaną wiedzę, ale także winien cechować się umiejętnością interesującego i dynamicznego opowiadania. Konieczne jest także opanowanie stylu gawędziarskiego, mającego charakter swobodnej rozmowy. Stylu cechującego się słownictwem prostym, używanym przez dzieci, ale

concept that lie within Christian values. Bojanowski developed a methodology of teaching and upbringing in shelters, which includes: participation in rituals, practical activities of children - „employment”, suggestions, tips, ready-made programs, and even a large number of examples of stories, games, and stories that shape the attitudes and behavior of students - „building” (Opiela, 2016). According to it, the task of early childhood education is not to introduce them to typical school education, but to prepare them for life.

In order to adapt the methods and techniques of education to the needs and capabilities of children, he proposed the use of various educational methods, including games and activities, rituals and stories. The latter received a little more attention. As Bojanowski wrote: „all science should be told, not read” (Opiela, 2016, p. 22).

Story as an educational method

The effect of the teaching and upbringing process depends largely on the proper organization of the teacher's work, including the selection of teaching methods. Teaching methods that stimulate activity, develop the ability to work in a group and enable the development of creative thinking should prevail in educational, care and integration activities.

Wincenty Okoń (Okoń, 1987) includes a short story - next to a description, discussion or lecture - within methods of knowledge assimilation. It is a word-based method. Its essence is to present certain facts and processes that have few elements to be assimilated and understood. A characteristic feature is vivid depiction of the event, conducive to the concentration of attention. Moreover, the story shapes certain emotions. The theme itself may refer to a biography, events - it may be fictional or derived from fiction or everyday life.

Contrary to appearances, the storytelling method cannot be classified as easy to implement. A guardian-educator should not only have solidly founded knowledge, but also have the ability to tell an interesting and dynamic story. It is also necessary to master the storytelling style, which has the character of a casual conversation. That needs to be a style characterized by simple vocabulary, used by children, but also, on the other hand, by the artistry of the spoken word. It should be emphasized that there is no one and only effective recipe for a good

także z drugiej strony artyzmem słowa mówionego. Podkreślić trzeba, że nie ma jedynej skutecznej recepty na dobre opowiadanie. Warto mieć jednak świadomość, iż znaczna część czynników warunkujących osiągnięcie założonego celu, zależy od posługującego się tą metodą - od jego cech osobowości, doświadczenia, wykształcenia, a nade wszystko jego entuzjazmu.

Opowiadanie – mimo to – winno spełniać kilka istotnych zasad: powinno mieć piękną formę, być wzorem poprawnego wysławiania się; pobudzać inteligencję, wprawiać w ruch wyobraźnię przez odtwarzanie słyszanego zdarzenia, utrwalać pamięć, uczyć wnioskować o przyczynie, skutkach i logicznym następstwie zdarzeń. Należy także pamiętać, że winno przyczyniać się do nawiązywania więzi dzieci z nauczycielem, łagodzić lęk, nieufność. Tempo opowiadania powinno odpowiadać możliwościom percepcyjnym dzieci.

Pośród najistotniejszych cech opowiadania wymienić należy przede wszystkim możliwość przekazywanie za jego pomocą nowych treści, które nawiązują jednak do tych posiadanych. Po wtóre, dziecko uczy się słuchania ze zrozumieniem i zapamiętywania najważniejszych faktów. Komunikatywny i jasny styl opowiadań staje się wzorem poprawnego wyrażania myśli. Po trzecie, słuchając opowiadań, dziecko nabiera sprawności w konstruowaniu wypowiedzi oraz umiejętności odróżniania kwestii pierwszorzędnych, najbardziej istotnych od tych drugorzędnych, uzupełniających, stanowiących dopełnienie przekazu.

Ponadto, o wyjątkowości opowiadania świadczy jego forma zewnętrzna. Treść, która jest zrozumiała dla dziecka, ale jednocześnie zabarwiona tajemniczością oraz w jasny, barwny sposób przedstawiająca intensywność występujących w nim osobowości, podkreśla jego moc oddziaływania. Dzięki opowiadaniom dziecko poznaje życie innych ludzi, współodczuwa, cieszy się ich pomyślnością, smuci ich problemami. Zasadniczym celem opowiadań jest oddziaływanie na wyobraźnię dziecka, pobudzanie jego kreatywności oraz rozbudzanie pozytywnych uczuć dziecka. Opowiadania winny wywoływać w dziecku radość, ale nigdy kosztem prawdy i miłości oraz szacunku bliźniego. Nie powinny, zatem wywoływać wesołości uszczypliwą krytyką innych albo przejawskrawianiem ich błędów i słabości. Ważne jest, by opowiadający wczuł się w tekst, by możliwie jak najpełniej oddać jego treść. Te zaś, winny być opowiadane, a nie czytane. Dzięki temu, nauczyciel będzie mógł nawiązać bezpośredni kontakt z dziećmi, obserwować ich zachowania oraz adekwatnie na nie reagować dostosowując przekazywane treści do możliwości dziecka i jego wieku. Należy również pamiętać o tym, aby unikać zbytowego fantazjowania, moralizowania, używania zdrobnień, a opowiadania, jeśli to możliwe kończyć krótkimi pytaniami, bądź poleceniem zilustrowania wydarzeń (Opiela et in., 2015).

story. However, it is worth being aware that a large part of the factors determining the achievement of the assumed goal depends on the person using this method - on their personality traits, experience, education, and above all his enthusiasm.

The story - nevertheless - should comply with several important rules: it should have a beautiful form, be a model of correct expression; stimulate intelligence, set imagination in motion by recreating an event, consolidate memory, teach to conclude about the cause, effects and logical sequence of events. It should also be remembered that it should contribute to the bond between children and the teacher, soothe anxiety, distrust. The pace of the storytelling should correspond to the children's perceptual abilities.

The most important features of the story include the possibility of conveying new content with it, which, however, refers to those possessed. Secondly, the child learns to listen and remember the most important facts. The communicative and clear style of stories becomes a model of correct expression of thoughts. Thirdly, by listening to stories, the child gains skill in constructing utterances and the ability to distinguish primary issues, the most important, from those secondary, complementary, which complement the message.

Moreover, its external form proves its uniqueness. Content that is understandable to a child, but at the same time colored with mystery and shows the intensity of the personalities present in it in a clear, colorful way, emphasizes its power of influence. Thanks to such stories, children learn about other people's lives, empathize, enjoy their prosperity, sadden them with problems. The main goal of the stories is to influence children's imagination, stimulate their creativity and awaken positive feelings in the children. The stories should bring joy to children, but never at the expense of truth, love and respect for other people. They should not, therefore, cause cheerfulness by harsh criticism of others or by exaggerating their mistakes and weaknesses. It is important for the storyteller to feel into the text to reflect its content as fully as possible. These, in turn, should be told, not read. Thanks to this, the teacher will be able to establish direct contact with children, observe their behavior and respond to them adequately, adapting the content to children's abilities and age. It should also be remembered to avoid overly fantasizing, moralizing, using diminutives, and ending stories, if possible, with short questions or an order to illustrate the events (Opiela et al., 2015).

When using a story, the parent or guardian-educator should not be limited only to presenting the course of events. It is worth striving to enrich the content of the narrative by quoting fragments of the source text or using images and illustrations. The visual message enlivens and makes the story real. This goal is also achieved by referring to the information already possessed by the pupils on

Stosując opowiadanie rodzic czy opiekun-wychowawca nie powinien ograniczać się wyłącznie do przedstawienia przebiegu wydarzeń. Warto dążyć do wzbogacenia treści narracji przez przytaczanie fragmentów tekstu źródłowego, czy korzystania z obrazów, ilustracji. Przekaz wzrokowy ożywia i urealnia opowiadanie. Realizacji tego celu służy także odwoływanie się do już posiadanej przez podopiecznych wiadomości na dany temat, czy nawiązywanie do doświadczeń i obserwacji współczesnego życia społecznego czy kulturowego.

By zaprezentować bogactwo i potencjał tkwiący w opowiadaniach, warto dokonać krótkiej prezentacji wybranych, wskazując, jakie wartości i treści wychowawczo-dydaktyczne można za ich pomocą przekazać oraz jakie kształtować postawy. Warto przy tym pamiętać, że opowiadania winny być na bieżąco dostosowane do poziomu rozwoju, wieku oraz możliwości percepcyjnych odbiorcy. Niebagatelne znaczenie w tym procesie odgrywa, zatem znajomość dzieci/podopiecznych. W związku z powyższym, przywołane opowiadania mogą być z powodzeniem wykorzystywane zarówno w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, wczesnoszkolnym jak i szkolnym.

a given theme or referring to the experiences and observations of contemporary social or cultural life.

In order to present the richness and potential of stories, it is worth making a short presentation of the selected ones, indicating what values and educational and didactic content can be conveyed through them and what attitudes should be shaped. It is worth remembering that stories should be adapted to the level of development, age and perceptual abilities of the recipient on an ongoing basis. Therefore, the knowledge of children / students plays a significant role in this process. In connection with the above, the mentioned stories can be successfully used both in work with children in preschool, early school and school age.

Tabela 1. Możliwości wykorzystania opowiadań w edukacji
Table 1. Possibilities of using stories in education

Obszar wychowawczo-dydaktyczny/ Educational and didactic area	Treści wychowawczo-dydaktyczne/ Educational and didactic content	Przekazywane wartości/ Transmitted values	Kształtowane postawy/ Shaped attitudes
	Opowiadania/ Stories		
	1. Pacholę pięcioletnie męczennikiem/ A Five-year Old Child Being a Martyr		
	2. Dwaj braciszki męczennicy/ Two Martyred Brothers		
I. Umysłowy/ Mental	I. Mowa i myślenie/ Speech and thinking (wzbogacanie słownictwa)/ (enriching vocabulary)	• Wiara w Boga/ Faith in God	• Bezgraniczna wiara w Boga/ Unlimited faith in God
II. Moralny/ Moral	II. Dobro/ Good (ocenie zachowań pozytywnych i negatywnych; przewidywanie ich konsekwencji)/ (assessing positive and negative behavior; predicting consequences)	• Nadzieja/ Hope • Miłość/ Love • Przyjaźń/ Friendship	• Ufna miłość/ Trusting love • Oddawanie Bogu czci/ Worshipping God • Kształtowanie umiejętności odróżniania dobra od zła/ Developing the ability to distinguish good from bad
III. Religijny/ Religious	III. Wiara/ Faith (zapoznanie z Księgą Pisma Świętego; wdrażanie do modlitwy; ukazanie sposobów oddawania czci Bogu)/ (familiarization with the book of the Holy Scriptures; training in prayer; showing ways of worshipping God)	• Rodzina/ Family	• Unikanie zniewolenia: dążeniem do sukcesu, władzą czy materializmem/ Avoiding enslavement: striving for success, power or materialism • Kształtowanie postawy miłości względem Boga i bliźniego/ Shaping the attitude of love towards God and other people

3. Krystynka Lubomirska/ Little Krystyna Lubomirska			
4. Jadwisia z Górek/ Jadwisia from Górki			
I. Umysłowy	<p>I. Literatura i poezja dziecięca (<i>wzbudzenie zainteresowania literaturą dziecięcą; zapoznanie z postaciami historycznymi</i>)/ Children's literature and poetry (<i>arousing interest in children's literature; familiarization with historical figures</i>)</p> <p>II. Mowa (<i>rozwijanie umiejętności wypowiadania się na dany temat; zainteresowanie pismem, jako środkiem komunikacji</i>)/ Speech (<i>developing the ability to express yourself on a given theme; interest in writing as a means of communication</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • imię Boga/ God's name • obietnica/ promise • ślubowanie/ pledge • przysięga/ oath • przyrzeczenia/ promise 	<ul style="list-style-type: none"> • oddawanie czci imieniu Boga/ worship the name of God • dotrzymywanie danego słowa/ keeping your word • wywiązywanie się ze złożonych obietnic/ keeping your promises • nie nadużywanie imienia Boga/ not abusing God's name • unikanie lekkomyślnej przysięgi/ avoiding reckless oaths • zachowywanie podstaw właściwej komunikacji interpersonalnej/ maintaining the basics of proper interpersonal communication
5. Tatarskie ziele/ Tatar Herb			
6. Kazimierz Wielki na łowach w święto nogę łamie i umiera/ Casimir the Great Breaks His Leg on a Holiday and Dies			
I. Umysłowy/ Mental	<p>I. Przyroda (<i>uwrażliwienie na piękno świata, nazywanie cech charakterystycznych dla danych pór roku, przekazywanie wiedzy o roślinach, zwierzętach; zaangażowanie w ochronę środowiska</i>)/ Nature (<i>sensitizing to the beauty of the world, naming the characteristics of seasons, sharing knowledge about plants and animals; involvement in environmental protection</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzień Pański/ Lord's Day • dzień święty/ Holy Day • pamiątka zmartwychwstania/ memorial of the resurrection • symbole religijne - Krzyż Święty/ religious symbols - Holy Cross 	<ul style="list-style-type: none"> • świętowanie Dnia Pańskiego/ celebration of the Lord's Day • postawa szacunku dla symboli religijnych/ attitude of respect for religious symbols • oddawanie czci poprzez modlitwę i codzienne praktyki religijne/ worship through prayer and daily religious practice • właściwa postawa w miejscach świętych/ proper behavior in holy places • naśladowanie postaci biblijnych i przykładów świętych/ imitation of biblical figures and examples of saints
II. Religijny/ Religious	<p>II. Symbole i znaki religijne (<i>wprowadzenie w świat symboli i oznak religijności; szacunek do symboli religijnych</i>)/ Religious symbols and signs (<i>introduction to the world of symbols and signs of religiosity; respect for religious symbols</i>)</p>		
7. Brzoza Grażyńska/ Grażyńska Birch			
8. Wykupienie ojca/ Father's Redemption			
I. Społeczny/ Social	<p>I. Moja rodzina (<i>uświadamianie ważności rodziny w życiu człowieka; umacnianie pozytywnych uczuć w stosunku do najbliższych; budzenie zainteresowania historią własnej rodziny; zapoznanie z tradycjami rodzinnymi</i>)/ My family (<i>raising awareness of the importance of the family in human life; strengthening positive feelings towards loved ones; arousing interest in the history of one's own family; getting acquainted with family traditions</i>)</p> <p>II. Człowiek i jego praca (<i>szacunek dla każdej ludzkiej pracy; uświadomienie konieczności i wartości pracy; zapoznanie z różnymi zawodami i narzędziami pracy</i>)/ Man and his work (<i>respect for all human work; making people aware of the necessity and value of work; getting acquainted with various professions and work tools</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rodzice/ parents • posłuszeństwo/ obedience • troskliwość/ thoughtfulness • opieka/ care • miłość rodzicielska/ parental love • praca/ work 	<ul style="list-style-type: none"> • troskliwość wobec członków rodziny/ caring for family members • dostrzeganie potrzeb poszczególnych członków rodziny/ noticing the needs of individual family members • wykonywania obowiązków domowych/ performing household duties • szacunek i miłość przede wszystkim do rodziców i najbliższych/ respect and love, above all, for parents and loved ones • posłuszeństwo względem rodziców, dziadków/ obedience to parents, grandparents

9. Piszczalka/ Pipe			
10. Lilje/ Lilies			
I. Fizyczny/ Physical	I. Zdrowie (<i>wdrażanie do troski o swoje ciało i zdrowie; do zachowywania zasad zdrowego odżywiania się; uwrażliwienie na to, co szkodzi zdrowiu zapoznanie z różnymi formami odpoczynku</i>)/ Health (<i>introduction to care for your body and health; to following the principles of healthy nutrition; making people aware of what is harmful to health and getting acquainted with various forms of rest</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • zdrowie/ health • życie/ life • godność/ dignity • ciało ludzkie/ human body • cnotliwość/ virtue 	<ul style="list-style-type: none"> • szacunek dla ciała własnego i ciała innych/ respect for one's body and the body of others • troska o każde życie ludzkie/ care for every human life • nie zabijanie innych poprzez obmowę i oszczerstwa/ not killing others through slander • dążenie do stworzenia potrzebującym odpowiednich warunków życia/ striving to create appropriate living conditions for those in need
II. Kulturowy	II. Muzyka i taniec (<i>wdrażanie do słuchania i podejmowania prób tworzenia własnych piosenek; kształtowanie umiejętności wyrażania muzyki ruchem; zapoznanie z instrumentami</i>)/ Music and dance (<i>introduction to listening to and trying to create your own songs; shaping the ability to express music with movement; getting acquainted with instruments</i>)		
11. Wilcza Jama/ Wolf's Den			
12. Krówka Jaremy/ Jarema's Cow			
I. Fizyczny/ Physical	I. Higiena otoczenia (<i>wyrabianie nawyku dbania o porządek i ład w najbliższym otoczeniu; przybliżenie kwestii wolności człowieka i jej granic; zapoznanie z zagadnieniami dotyczącymi własności prywatnej, publicznej</i>)/ Hygiene of the surroundings (<i>developing the habit of taking care of order in the immediate surroundings; presenting the issue of human freedom and its limits; getting acquainted with issues related to private and public property</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • sprawiedliwość/ justice • uczciwość/ honesty • szlachetność/ nobility • dobrotliwość/ blandness • altruizm/ altruism • działalność charytatywna/ charity • wolontariat/ volunteering 	<ul style="list-style-type: none"> • wynagradzanie wyrządzonych szkód/ compensation for the damage caused • szacunek do cudzej własności/ respect for someone else's property • kierowanie się empatią i zrozumieniem/ being guided by empathy and understanding

Źródło: opracowanie własne.

Source: own development.

Dokonany przegląd zaledwie kilkunastu opowiadań wskazuje, jak wielki tkwi w nich potencjał. Po pierwsze, dotyczy on szerokiego wachlarza możliwości, które mogą zostać wykorzystane w poszczególnych obszarach wychowawczo-dydaktycznych.

Wśród nich wskazać należy przede wszystkim:

1. Obszar fizyczny (higiena osobista, higiena otoczenia, zdrowie, bezpieczeństwo, wypoczynek),
2. obszar umysłowy (mowa i myślenie, literatura i poezja dziecięca, przyroda),
3. społeczny (moja rodzina, najbliższe otoczenie, człowiek i jego praca),
4. kulturowy (piękno, muzyka i taniec),
5. moralny (prawda, dobro, miłość i miłosierdzie, przyjaźń),
6. religijny (symbole religijne, wiara, praktyki religijne, rok liturgiczny).

Opowiadania mają przede wszystkim charakter edukacyjny i wychowawczy: wpływają na kształtowanie postaw, zachowań i emocji odbiorców; pomagają zrozumieć siebie i świat. Bogactwo opo-

The review of just a dozen or so stories shows how great a potential lies in them. Firstly, it concerns a wide range of possibilities that can be used in individual educational and didactic areas. Among them, the following should be mentioned as first:

1. Physical area (personal hygiene, hygiene of the surroundings, health, safety, leisure),
2. mental area (speech and thinking, children's literature and poetry, nature),
3. social (my family, immediate surroundings, man and his work),
4. cultural (beauty, music and dance),
5. moral (truth, good, love and mercy, friendship),
6. religious (religious symbols, faith, religious practices, liturgical year).

The stories are primarily educational and educative: they shape the attitudes, behavior and emotions of the audience; help you understand yourself and the world. The abundance of stories requires the development of a reading and storytelling program that will be an opportunity to integrate generations. It seems that this idea gains

wiadań domaga się wręcz opracowania programu zakładającego wspólne czytanie i opowiadanie, które będzie okazją do integracji pokoleń. Wydaje się, że pomysł ten nabiera szczególnego znaczenia w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, kiedy to następuje proces dynamicznego wprowadzania dziecka w świat wartości. Organizacja cyklu spotkań „Opowiadamy z bł. Edmundem Bojanowskim” dla dzieci i ich rodziców oraz dziadków w ciągu roku szkolnego doskonale wpisuje się w działalność opiekuńczo-wychowawczą oraz profilaktyczną placówek. Wzbogaceniem spotkań mogłoby być także urozmaicenie ich piosenkami czy inscenizacjami opowiadań, będących znakomitą okazją do wcielenia się w sytuacje doświadczane przez poszczególnych bohaterów. Realizacja takiego cyklu spotkań byłaby także okazją do urzeczywistnienia głównych zasad i strategii wychowania, ważnych w systemie Bojanowskiego:

- a) wykorzystania istotnej roli spuścizny kulturalnej, jako środka wychowawczego. Odwołanie się do polskiej tradycji i kultury, dzięki czemu wychowywanie zakorzenione jest we wspólnocie kościelnej, kulturowej, narodowej;
- b) świadomego i celowego organizowania przez wychowawców sytuacji sprzyjających wykorzystaniu dla celów wychowawczych codziennych wydarzeń i sytuacji życiowych;
- c) integracji wartości kulturowych z wartościami życia, co powinno zachodzić także na etapie życia wspólnotowego poprzez autentyczne relacje osobowe dzieci/wychowanków z rodzicami/wychowawcami;
- d) dbałości o harmonijny, integralny rozwój dziecka, w którym każda sfera jest ważna;
- e) budowania wspólnoty osób;
- f) pielęgnowania tzw. rytuału (obrzędowość, zwyczaje związane z przeżywaniem pór dnia, dni tygodnia i pór roku), przybliżającego określone ideały i wartości;
- g) zasady współdziałania placówki wychowania przedszkolnego z rodziną i środowiskiem w procesie integralnego wychowania dziecka (Opiela i in., 2015).

Zaangażowanie zarówno rodziców jak i seniorów w proces edukacyjny i opiekuńczo-wychowawczy mogłoby mieć miejsce podczas realizacji poszczególnych obszarów dydaktyczno-wychowawczych. Wspólny czas opowiadań sprzyja budowaniu relacji między opiekunem-wychowawcą a dziećmi, także między dziećmi a rodzicami, dziećmi a dziadkami. To przede wszystkim pomoc w umacnianiu wspólnoty osób i odbudowywaniu często naruszonych więzi podstawowego środowiska rozwoju dzieci, jakim jest rodzina. Podjęcie cyklu zajęć dydaktyczno-wychowawczych, wykorzystujących opowiadania, stanowiłoby nade wszystko okazję do wywołania u wychowanków mechanizmu identyfikacji. Ważną jego cechą jest przyswojenie sobie lub wprowadzenie w życie cech i wartości realizowanych przez

special importance in preschool and early school education when the process of dynamic introduction of the child into the world of values takes place. Organization of the series of meetings “We tell stories with Bl. Edmund Bojanowski” for children, their parents and grandparents during the school year perfectly fits into the care, educational and preventive activities of institutions. The meetings could also be enriched by diversifying them with songs or storytelling, a great opportunity to embody the situations experienced by individual characters. Implementation of such a series of meetings would also be an opportunity to implement the main principles and strategies of education, significant in the Bojanowski’s system:

- a) using the important role of cultural heritage as an educational measure. Referring to Polish tradition and culture, thanks to which upbringing is rooted in the church, cultural and national community;
- b) conscious and deliberate organization by educators of situations conducive to the use of everyday events and life situations for educational purposes;
- c) integration of cultural values with life values, which should also take place at the stage of community life through authentic personal relations of children /students and parents/ educators;
- d) caring for the harmonious, integral development of the child, with every sphere being important;
- e) building a community of people;
- f) nursing the so-called ritual (rituals, customs related to experiencing the times of the day, days of the week and seasons), presenting specific ideals and values;
- g) principles of cooperation of a preschool institution with the family and the environment in the process of integral child upbringing (Opiela et al., 2015).

The involvement of both parents and seniors in the educational and care-educational process could take place during the implementation of individual didactic and educational areas. Joint storytelling time is conducive to building relationships between the guardian-educator and children, also between children and parents, children and grandparents. It is primarily help in strengthening the community of people and rebuilding the often-broken ties of the basic environment of children’s development, being the family. Taking up a series of didactic and educational activities using stories would, above all, be an opportunity to trigger an identification mechanism in students. The assimilation or implementation of features and values realized by another person and making them your own is its important feature. Thanks to that, both teachers, tutors, as well as parents and grandparents as persons are a personal symbol of value (Nowak, 1992). Seeing their lives in accordance with the

inną osobę i uczynienie je własnymi. Dzięki temu zarówno nauczycielki, wychowawczynie, czy rodzice i dziadkowie jako osoby stanowią tzw. personalny symbol wartości (Nowak, 1992). Widząc ich życie zgodne z deklarowanymi wartościami, dziecko sprawniej nabywa i urzeczywistnia przekazywane wartości, zgodnie z powiedzeniem „*Verba docent, exempla trahunt*”.

Warto jednak zastosować się podczas realizacji tegoż projektu do kilku kryteriów:

- zaproponowanie rodzicom i dzieciom wspólnego opracowania programu podczas pierwszego spotkania roboczego, dając tym samym możliwość przemyślenia swojego udziału oraz możliwego do wykorzystania potencjału;
- jasno określony cel spotkania, do którego zrealizowania nauczyciel wraz z zaproszonymi gośćmi powinien dążyć;
- tematyka spotkań adekwatna do pór roku oraz specyfiki przebiegu roku przedszkolnego i szkolnego;
- spotkania mogą być organizowane z całą klasą lub w mniejszych grupach (stwarzających możliwość indywidualnej pracy);
- zaproszeni są rodzice/dziadkowie, którzy są gotowi do dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem z innymi.

Wykorzystanie opowiadań w realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych, szczególnie poprzez zaangażowanie osób starszych (zarówno dziadków, ale i rodziców podopiecznych) może stać się okazją zarówno do odbudowania więzi pomiędzy członkami rodziny a także integracji międzypokoleniowej. W obecnych czasach, kiedy to coraz częściej podkreśla się szereg kryzysów (Chmielewska, 2016), jakich rodziny doświadczają, inicjowanie przez środowiska przedszkolne i szkolne takiej inicjatywy może mieć istotną rolę profilaktyczno-wychowawczą.

Ponadto, nieustannie warto także podejmować trud wsparcia społecznego oraz pomocy rodzinom poprzez troskę o właściwe relacje między poszczególnymi jej członkami. Promowanie wykorzystywania opowiadań, jako ważnej metody wychowawczej, także w środowisku rodzinnym, w znaczący sposób może przyczynić się do wzmacniania relacji społecznych. Należy przy tym zaznaczyć, że opowiadania starszego pokolenia – także, a może szczególnie te - nawiązujące do osobistych przeżyć, doświadczonych historii, mogą stać się ważnym nośnikiem wiedzy i wartości. W sytuacji, kiedy zwraca się uwagę na pogłębiający się brak tzw. „3 X C” – ciepła rodzinnego, ciszy oraz czasu dla najbliższych – wspólne posiłki i towarzysząca im rozmowa przy stole – przynajmniej w dni wolne od pracy i nauki, wydają się być szczególnie, choć jednocześnie najprostszą i najtańszą formą profilaktyki. Wychowanie, jak pisał Bojanowski, jest, bowiem „zachowywaniem zwyczajów rodzinnych” (Gigilewicz, Opiela, 2016, s. 237), które pozwalają na bieżąco rozwiązywać różnego rodzaju trudności, scalając przy tym wspólnotę osób, wprowadzając w świat wartości, jednocząc i odbudowując więzi.

declared values, children can more efficiently acquire and implement the values transmitted, according to the saying “*Verba docent, exempla trahunt*”.

However, it is worth complying with several criteria during the implementation of this project:

- proposing to parents and children to develop the program together during the first working meeting, thus giving the opportunity to think about their participation and the potential that can be used;
- clearly defined purpose of the meeting, which the teacher and invited guests should strive to achieve;
- subjects of the meetings adequate to the seasons and the specificity of the course of the preschool and school year;
- meetings can be organized with the whole class or in smaller groups (creating the possibility of individual work);
- parents / grandparents who are ready to share their knowledge and experience with others are invited.

The use of stories in the implementation of care and educational tasks, especially through the involvement of older people (both grandparents and parents of those under care) may become an opportunity to rebuild ties between family members and intergenerational integration. Nowadays, when a number of crises (Chmielewska, 2016) that families experience are more and more emphasized, initiating such an initiative by preschool and school environments may have an important preventive and educational role.

What is more, it is also worth taking the trouble of social support and helping families by caring for proper relations between its individual members. Promoting the use of stories as an important educational method, also in the family environment, can significantly contribute to strengthening social relations. It should be noted that the stories of the elder generation - also, and perhaps especially those referring to personal experiences and experienced stories, can become an important carrier of knowledge and values. When attention is drawn to the deepening lack of the so-called “3 X C” - family *warmth, silence* and *time* for loved ones - shared meals and the accompanying conversation at the table - at least on days off from work and study, seem to be a special, but at the same time the simplest and cheapest form of prevention. Upbringing, as Bojanowski wrote, is due to “keeping family customs” (Gigilewicz, Opiela, 2016, p. 237). They allow to solve various difficulties on an ongoing basis, at the same time integrating the community of people, introducing into the world of values, uniting and rebuilding bonds.

Zakończenie

Uwzględniając fakt, iż skuteczność pracy wychowawczo-dydaktycznej w dużej mierze zależy od właściwie rozumianej integracji oddziaływań podstawowych środowisk wychowawczych (Pietruszka, 2017), szczególnie miejsce należy przypisać współpracy nauczycieli wychowawców z rodzinami dzieci oraz trosce o ich właściwe funkcjonowanie. Zwracając uwagę na implikacje zasady służebności i pomocniczości (Pietruszka, 2016) przedszkola/szkoły względem rodziny, pamiętać należy, iż to właśnie ona jest dla dziecka niezastąpionym i podstawowym środowiskiem wychowawczym, które kształtuje wzory zachowań, normy i system wartości. Troska o jej optymalne funkcjonowanie jawi się, jako ważne zadanie społeczne, wynikające z aplikacji myśli i praktyki Edmunda Bojanowskiego.

Summary

Taking into account the fact that the effectiveness of educational and didactic work largely depends on the proper understanding of the integration of the impacts of basic educational environments (Pietruszka, 2017), a special place should be assigned to the cooperation of teachers-educators with children's families and care for their proper functioning. Paying attention to the implications of the principle of servitude and subsidiarity (Pietruszka, 2016) of kindergartens / schools towards the family, it should be remembered that it is the family that is the irreplaceable and basic educational environment. It shapes the behavior patterns, norms and system of values. Caring for its optimal functioning appears to be an important social task resulting from the application of Edmund Bojanowski's thoughts and practice.

Literatura/ References:

1. Chmielewska, A. (2016). Wspieranie czy interwencja? Kierunki działań wobec rodzin dotkniętych kryzysem. W: M. Szyszka (red.), *Dylematy życia rodzinnego. Diagnoza i wsparcie* (s. 181-192). Lublin: Wyd. KUL.
2. Fika, M. (1988). *Ziarno wrzucone w ziemię. Edmund Bojanowski (1814–1871). Założyciel Zgromadzenia Sióstr Służebniczek N.M.P. Niepokalanie Poczętej*. Wrocław: Siostry Służebniczki NMP.
3. Gigilewicz, E., Opiela, M. L. (red.). (2016). *Prace szkice i notatki Edmunda Bojanowskiego. Inedita*. t. II, Lublin: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek BDNP.
4. Klimek, A.J. (2007). *Łógostawiony Edmund i jego wizja apostołatu*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
5. Kunowski, S. (1981). *Podstawy współczesnej pedagogiki*. Łódź: Wydawnictwo Salezjańskie.
6. Nowak, M. (1992). O wartościach chrześcijańskich w wychowaniu. *Kultura i Edukacja*, 2, 39-49.
7. Nowak, M. (1995). *Podstawy pedagogiki chrześcijańskiej. Materiały pomocnicze do wykładów*. Lublin: brak wyd.
8. Nowak, M. (2008). *Teorie i koncepcje wychowania*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
9. Okoń, W. (2004). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
10. Okoń, W. (1987). *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa: PWN.
11. Opiela, M.L. (red.) (2016). *Kompendium edukacyjne Edmunda Bojanowskiego*. Lublin: Wydawnictwo Episteme.
12. Opiela, M., Kaput, M., Piekarczyk, E., Kornobis, A., Zymróz, E., Chudzik, D. (2015). *Program wychowania przedszkolnego według koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego*, Dębica: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek BDNP.
13. Pietruszka, L. (2016). The principle of subsidiarity in social work with the family – pedagogical implications. W: L. Pietruszka, (red.), *Opieka – wychowanie – wsparcie. Współczesne wyzwania dla teorii i praktyki pedagogicznej* (s. 105-122). Lublin: Wyd. KUL.
14. Pietruszka, L. (2017). *Rodzina i szkoła. O współpracy nauczycieli –wychowawców z rodzicami w procesie edukacji wczesnoszkolnej*. Lublin: Wyd. KUL.
15. Rynio, A. (1999). Jana Pawła II wizja wychowania. W: A. Rynio (red.), *Pedagogika katolicka. Zagadnienia wybrane* (s. 263-282). Stalowa Wola: Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej.
16. Smoll, M.A. (1991). Analiza psychologiczna poglądów pedagogicznych Edmunda Bojanowskiego. W: *Sługa Boży Edmund Bojanowski i jego troska o człowieka. Materiały z II Symposium* (s. 24-39). Grabonóg: Wydawca Zgromadzenie Sióstr Służebniczek N.M.P.
17. Smółka, L. (red.) (2001). *Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829-1871*, Wrocław: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny.
18. Wierzbicki, M.S., Mathsulewicz, S.N. (2017). Wychowawca i jego rola w ujęciu Edmunda Bojanowskiego. *Roczniki Pedagogiczne*, 99 (45) 101-114.